

رساله جامع علوم انسانی

ماده ۶۸۴ قانون مدنی عقد ضمان را این طور تعریف کرده است که شخصی مالی را که بر ذمه دیگری است بعهده خود بگیرد و این تعریف از برای ضمان بمعنی اخص است که تعهد بمال باشد و در فقه اسلام برای ضمان قسم دیگری تجویز شده که از آن ضمان بنفس و بکفالت تعبیر میشود و ضمان شامل این دو قسم ضمان بمعنی اعم است و از ملاحظه تعریف فوق معلوم میشود که قانون مدنی ضمان را نقل ذمه به ذمه دانسته و نظرش این است که بعد از وقوع ضمان به نحو صحیح ذمه مضمون عنه بری و ذمه ضامن بمضمون له مشغول میشود .

بعضی معتقدند که ضمان ضم ذمه به ذمه است و میگویند ضمان عبارت است از عقدی که بموجب آن شخص ثالثی متعهد میشود که هر گاه مدیون در موعد مقرر دین خود را ادا نکرد او تأدیه نماید پس باین ترتیب ذمه ضامن ضمیمه و وثیقه ذمه مدیون اصلی شده و در مقابل دائن دو نفر قرار میگیرند و بستانکار حق ندارد دفعهً برای وصول تمامی طلب به هر دو مراجعه کند مگر اینکه بمدیون اصلی مراجعه کرده و نتوانسته باشد از او وصول کند و بعلت وجود دو نفر مسئول در مقابل دائن است که ضمان را ضم ذمه به ذمه میدانند و چون در هر صورت ضامن در مقابل دائن متعهد است باید دینی را که بعهده گرفته تأدیه نماید و بهمین علت لازم است که ضامن برای معامله اهلیت داشته باشد یعنی رشید و جائز التصرف باشد و از این معلوم میشود که ضمانت صبی - محجور و مجنون جائز نیست .

یکی از شروط ضمان رضایت مضمون له است و عدم رضایت مضمون عنه مانع عقد ضمان نیست، یعنی ممکن است از کسی ضمانت کرد که نه اهلیت برای تصرف در اموال خود و نه اهلیت برای معامله داشته باشد حتی، ممکن است ذمه کسی را بعهده گرفت که اساساً در قید حیات نباشد چنانچه مضمون له ذمه مضمون عنه را بری نماید ضامن بری الذمه نخواهد بود زیرا ذمه مضمون عنه نسبت بمضمون له با تحقق ضمان اشتغال نداشتن تا برائت ذمه آن صحیح باشد مگر اینکه مقصود ابراء از اصل دین باشد .

شرط است که ضامن مالدار باشد یا اینکه مضمون له در حین وقوع عقد ضمان عالم با عسار ضامن باشد چنانچه عسار ضامن بعداً ظاهر شود مضمون له حق دارد که عقد ضمان را فسخ نموده و بمضمون عنه مراجعه نماید.

در ضمان اشتغال ذمه مضمون عنه شرط است یعنی ضمانت از دینی که هنوز سبب

آن ایجاد نکرده چنانکه ماده ۶۹۱ قانون مدنی متعرض است صورتی ندارد و این قسم از ضمان، ضمان ما لم یجب تعبیر شده است.

مضمون عبارت از هر مالی است که در ذمه شخصی باشد اعم از اینکه لازم باشد مثل دین ثابت در ذمه، اجاره یا آن مال متزلزل و در معرض بطلان باشد مثل ثمن مبیع در مدت خیار و این نوع از ضمان عهده و درک است چنانچه ضامن با عدم علم به کمیت مال مضمون صرفاً مافی الذمه مضمون عنه را ضمانت نماید اشکالی ندارد و در اینصورت آنچه بوسیله اقامه بینه و دلیل بر ذمه مضمون عنه وقت الضمان ثابت شد ملزمی ضامن بوده و هرگاه ضامن ثمن مبیعی را برای بیشتری عهده دار شود هر وقت بطلان بیع ثابت گردد ضامن ملزم بانجام تعهد است ولی هرگاه بوسیله فسخ و اقاله معامله برهم بخورد و یا اینکه بیع قبل القبض تلف شود ضامن ملزم نیست و مشتری باید بیا بیع رجوع نماید و همچنین است چنانچه فسخ معامله بسبب عیبی باشد که سابقاً در بیع وجود داشته و نیز هرگاه مضمون له راجع به قسمتی از مال الضمان ضامن را بری الذمه کند ضامن حق رجوع بمضمون عنه را نخواهد داشت مگر نسبت بمبلغی که اداء کرده است.

عقد ضمان تابع شرایط مقرر بین ضامن و مضمون له است بنابراین هرگاه ضمان مدت داشته باشد مضمون له نمی تواند قبل از انقضاء مدت مطالبه طلب خود را نماید اگرچه دین حال باشد و همچنین هرگاه دین مؤجل باشد و ضامن حالاً ضمانت نماید یا اینکه مدت اداء وجه الضمان دو ماه باشد و ضامن بمدت يك ماه ضمانت نماید اشکالی ندارد مگر بنظر بعضی از مجتهدین و علماء حقوق.

ضمان از لحاظ کیفیت فروض مختلف دارد و یکی از آنها ضمان قهری

است.

مثلاً اگر کسی شخصی را مسموم کند یعنی دوائی بدهد که آن شخص مریض یا علیل و در نتیجه متضرر شود باید ضررش را جبران کند و تعیین میزان زیان ناشی از ضعف و ناخوشی با کارشناس است.

یا جراح پلاستیک که در جستجوی زیبایی و رفع عیب موجب زشتی و ضم عیب دیگر شود ضامن جبران خسارت است و این خسارت نیز با در نظر گرفتن اوضاع عمومی متضرر و موقعیت اجتماعی و چگونگی زشتی و رعایت سن و جنسیت و غیره با جلب نظر کارشناس تعیین میشود.

هر کس مال غصبی را بدست کسی بسپارد و شخص دوم هنگام اخذ و قبول علم به غصبیت نداشته باشد و بعداً مطلع شود بقاعده علی الید ما اخذت حتی تؤدی ضامن مال مغبوب است .

اگر کسی چیزی را بعنوان عاریه بدیگری بسپارد مال در ید مستعیر بدون تفریط و تعدی تلف شود مستعیر ضامن نیست ولی هرگاه آن مال از طلا و نقره و مسکوک باشد و تلف شود مستعیر ضامن است خواه شرط ضمان در ضمن عقد عاریه باشد و اعم از اینکه تلف از روی تعدی و تفریط یا بدون سوء نیت باشد بطور کلی ید مستعیر در این مورد ید ضمان خواهد بود .

